

[1]

Здається, я знаю, як нарешті знайти собі дружину. Коли відкриття вже зроблене, дивуєшся, скільки часу й зусиль було витрачено на пошук того, що нині здається очевидним. Та, якби не низка непередбачуваних подій, цього відкриття могло й не статися.

Усе почалося з того, що Джин попросив мене підмінити його на лекції про синдром Аспергера. Я погодився, але це дуже ускладнило мій і без того щільний розклад. Щоб усе встигнути, я вирішив готуватися за обідом, але у вечір виступу в мене було відведено дев'яносто чотири хвилини на прибирання ванної кімнати. Було три варіанти, що із цим робити, проте жодний мене не влаштовував.

1. Прибрати у ванній кімнаті після лекції, що призведе до втрати сну з подальшим зниженням розумової та фізичної активності.
2. Відкласти прибирання до наступного вівторка й вісім днів ризикувати здоров'ям через низький рівень гігієни.
3. Відмовитися від лекції й цим образити Джина.

Я вирішив порадитися з другом. Як завжди, Джин мав альтернативне рішення.

— Доне, я заплачу, нехай хтось інший прибереться у твоїй ванній.

Учергове довелося пояснювати йому, що всі покоївки за винятком, мабуть, однієї угорки в короткій спідниці, погано

знають свою справу. Раніше угорка прибирала в Джина й Клавдії, але через якесь непорозуміння їй довелося піти.

— Я дам тобі номер Єви. Тільки про мене — ані слова.

— А як вона запитає, що мені відповісти?

— Скажи, що вона єдина покоївка, яка знає, що робити.

Якщо згадає про мене — мовчи.

Отже, ми знайшли вихід завдяки вмінню мого друга вирішувати соціальні проблеми. Єві буде приємно, що її послуги високо оцінили. Можливо, я навіть запропоную їй постійну роботу, це б звільнило мені приблизно 316 хвилин на тиждень.

Джин відмовився від лекції через те, що в нього з'явилася можливість провести ніч із жінкою-вченим, яка приїхала на конференцію з Чилі до Мельбурна. У Джина є дослідницький проєкт: переспати з якомога більшою кількістю представниць різних національностей. Як професора психології його дуже цікавить сексуальний потяг між людьми, який, на його думку, багато в чому зумовлений генетикою.

Його переконання цілком закономірне, адже за освітою він генетик. Джин прийняв мене в університет постдокторантом, а за шістьдесят вісім днів його підвищили до завідувача кафедри психології. Украй суперечливе призначення, яке мало зробити університет лідером у галузі еволюційної психології та підвищити рейтинг навчального закладу.

Ми разом працювали на кафедрі генетики й часто обговорювали різні цікаві теми. Зміна посади не стала на заваді нашим дискусіям. Таке спілкування цілком мене влаштовувало, проте Джин запросив мене до себе на вечерю та виконав інші ритуали дружби, і врешті в нас склалися соціальні відносини. Його дружина Клавдія — клінічний психолог, тепер також моя подруга. Отже, разом у мене два друга.

Джин і Клавдія якийсь час намагалися допомогти мені з пошуками дружини. На жаль, їхній підхід був заснований на класичній парадигмі романтичних зустрічей, від яких я відмовився, тому що ймовірність успіху не виправдовує зусиль і негативних переживань. Мені тридцять дев'ять років, я високий, стрункий і розумний, маю відносно високий статус, працюю старшим викладачем і отримую заробітну платню вище від середньої.

Якщо поміркувати, із такими показниками я маю приваблювати багатьох представниць протилежної статі. У царстві тварин я б мав репродуктивний успіх.

Утім, жінкам я чомусь не подобаюсь. Мабуть, розпочати романтичні стосунки заважає та сама причина, із якої мені завжди було складно набувати друзів. Історія про абрикосове морозиво — яскравий до того приклад.

Коли Клавдія познайомила мене з однією зі своїх численних подруг. Елізабет, вчена-інформатик, була дуже ерудована та носила окуляри. Я згадав про окуляри, бо Клавдія спочатку показала її фото й запитала, чи не стане це на заваді. Дивовижно! І вона називає себе психологом! Коли розглядаєш когось як потенційного партнера, перш за все цікавишся, чи розумна вона співрозмовниця, чи спільні у вас захоплення або навіть чи буде з неї гарна мати. Але Клавдія гадала, що мене більше турбує форма окулярів, яку, найімовірніше, дівчина взагалі обрала за порадою оптометриста. Цей світ так складно зрозуміти!

— Вона завжди знає, чого хоче, — попередила Клавдія, наче це було проблемою.

— А її бажання науково обґрунтовані?

— Гадаю, що так, — відповіла Клавдія.

Чудово. Можливо, вона хоче саме мене.

Ми зустрілися в тайському ресторані. Для соціально неадаптованої людини ресторан — це мінне поле. Як завжди

в таких ситуаціях, я хвилювався, але початок був багатообіцяючим. Ми зустрілися рівно о дев'ятнадцятій, як і домовлялися. Це добре, узгоджені дії економлять багато часу.

За всю вечерю вона не виказала жодного зауваження щодо моєї незграбності в спілкуванні. Складно вести бесіду, коли не знаєш, на яку частину тіла краще дивитися, тому я послухався поради Джина й весь час намагався зосередитися на прихованих за окулярами очах Елізабет. Через це точність рухів під час прийому їжі трохи погіршилася, але, здається, вона цього не помітила. Навпаки, у нас розгорнулася вельми продуктивна дискусія про імітаційні алгоритми. Із нею було так цікаво! Я був майже впевнений, що в нас складуться серйозні стосунки.

Коли офіціант приніс меню десертів, Елізабет промовила:

— Я не люблю азіатських десертів.

Таке узагальнення було абсолютно безпідставним та могло виникнути тільки через брак досвіду. Можливо, уже тоді мені слід було замислитися, але натомість я вирішив виявити винахідливість:

— Ходімо поїмо морозива в кафе навпроти.

— Гарна думка. Тільки якщо там є абрикосове.

Здавалося, все іде добре. Я й не думав, що любов до абрикосів може якось завадити. Проте я помилявся. У маленькому кафе було морозиво всіх смаків, окрім абрикосового. Я замовив собі дві кульки зі смаком локриці та шоколаду з чилі, а потім запитав у Елізабет, що обрала вона.

— Якщо нема абрикосового, я пас.

Я не міг повірити. Яка різниця? Через охолодження смакових рецепторів усе морозиво здається однаковим, особливо фруктове. Я запропонував манго.

— Ні, дякую.

Я коротко пояснив, як холод впливає на відчуття смаку. Якщо взяти морозиво зі смаком манго та персика, то вона не відрізняє одне від іншого. Більш того, обидва будуть схожі на абрикосове.

— Вони зовсім різні, — заперечила Елізабет. — Якщо ти не можеш відрізнити манго від персика, це твої проблеми.

У нас виникла звичайна суперечка, яку легко було перевірити на практиці. Я замовив дві маленькі кульки різних смаків. Коли морозиво нарешті було готове, я обернувся до Елізабет, щоб попросити її заплющити очі задля експерименту, але вона кудись зникла. От вам і «науково обґрунтовані бажання»! От вам і «вчена»!

Пізніше Клавдія пояснила, що треба було припинити експеримент ще до того, як Елізабет пішла. Звісно, це так. Але коли саме? Я не помітив тривожних сигналів. Не розумію, чому вміння розпізнати приховані натяки має бути неодмінною умовою для романтичних стосунків? Цілком розумно припустити, що не всім жінкам це потрібно. Та, на жаль, таких надзвичайно важко знайти. Я витратив цілий вечір свого життя на *абрикосову катастрофу*, але, принаймні, дізнався багато цікавого про імітаційні алгоритми.

За час, відведений усього на два обіди, я встиг підготуватися до лекції. Добре, що в кав'ярні медичної бібліотеки був Wi-Fi. Можна було одночасно працювати й нормально харчуватися, без шкоди для шлунка. Розлади аутичного спектру були поза сферою моєї діяльності, я нічого про них не знав. Проте тема виявилася дуже цікавою. Я подумав, що варто зосередити увагу на генетичних складових синдрому Аспергера, із якими аудиторія могла бути незнайома. Відомо, що більшість захворювань частково зумовлена ДНК, але в цій галузі людство має зробити ще багато відкриттів. Власне, моя робота зосереджена

на генетичній схильності до цирозу печінки. Більшу частину робочого часу я змушую пиячити лабораторних мишей.

У наукових статтях і книжках були описані симптоми синдрому Аспергера. Я дійшов висновку, що більшість із них — це відмінності у роботі мозку, які вважають за відхилення тільки тому, що вони не відповідають соціальним нормам — правилам, заснованим на шаблонах людської поведінки, тобто на кількох кольорах, а не на цілому спектрі.

Лекція мала початися о сьомій вечора в приміській школі, розташованій майже на околиці міста. Я прикинув, що на велосипеді мені знадобиться близько дванадцяти хвилин на дорогу. Залишиться ще три хвилини, щоб спокійно увімкнути комп'ютер та під'єднати його до проектора.

Я прибув на місце за графіком о 18.57, а двадцять сім хвилин тому я відчинив двері своєї квартири покоївці в короткій спідниці. Біля аудиторії товклося людей двадцять п'ять, але я одразу впізнав організаторку Джулію, «блондинку з великими цицьками», як описав її Джин. Насправді розмір її грудей приблизно в півтора рази перевищував норму, обумовлену пропорціями фігури, тому ця риса навряд чи могла слугувати за орієнтир. Але її костюм, що ідеально пасував для спекотного січневого вечора, вигідно окреслював її груди, і це, безперечно, привертало увагу.

Здається, я занадто довго її розглядав, бо вона якось дивно на мене позирнула.

— А ви, певно, Джулія? — запитав я.

— Чим можу допомогти?

Практична людина. Це добре.

— Де у вас VGA-кабель?

— То ви професор Тіллман? Рада, що змогли приїхати. Вона подала руку для привітання, але я відмахнувся.

— VGA-кабель, будь ласка. Залишилося дві хвилини.

— Не хвилюйтеся, — сказала вона, — ми завжди запізнюємось хвилин на п'ятнадцять. Може, бажаєте кави?

Чому люди геть не цінують чужий час? Тепер доведеться витратити цілих п'ятнадцять хвилин на порожні балачки. Я міг присвятити їх айкідю, якби залишився вдома.

Увесь час я дивився на Джулію та на екран у передній частині аудиторії й не помітив, що крім нас тут було ще дев'янадцять людей. То були діти, переважно хлопчики, котрі, ймовірно, страждають на синдром Аспергера. Майже вся література на цю тему — про дітей.

Попри недугу, діти розпоряджалися своїм часом розумніше за батьків, котрі жваво балакали одне з одним, — їхні погляди були прикуті до екранів телефонів та планшетів. Я прикинув, що їм десь від восьми до тринадцяти років. Я сподівався, що вони приділяли достатньо уваги точним наукам, адже мова піде в тому числі про органічну хімію та структуру ДНК.

Я згадав, що так і не відповів Джулії.

— Ні.

Але вона вже й сама забула, про що питала.

— Не треба кави, — пояснив я. — Я не п'ю кави після 15:38 — це шкодить здоровому сну. Період напіврозпаду кофеїну триває від трьох до чотирьох годин. Тому вкрай нерозсудливо пити каву після 19.00, хіба що ви плануєте не спати всю ніч. Тобто якщо ви працюєте у звичайному графіку, ніколи не відмовляється від повноцінного відпочинку.

Я намагався використати час якнайкраще, надати практичну пораду, але їй більше хотілося говорити про дрібниці.

— Як Джин? — запитала вона.

Очевидно, це різновид одного з найбільш шаблонних запитань. Люди завжди цікавляться: «як справи».

— Він у порядку, дякую, — відповів я, замінивши в традиційній відповіді займенник першої особи на займенник третьої.

— А я вважала, він хворіє...

— Джин здоровий як бик, тільки важить на шість кілограмів більше від норми. Уранці ми ходили на пробіжку, а ввечері в нього побачення. Він би не пішов, якби захворів.

Здається, Джулія була не в захваті. Пізніше я зрозумів: найімовірніше, Джин приховав справжню причину своєї відсутності, щоб якось виправдати нерівноцінну заміну оратора та щоб вона не подумала, що лекція його не цікавить. Розібратися в такій складній схемі майже неможливо, але це саме те, чого від вас очікують: спочатку треба розпізнати брехню, потім правильно прочитати емоції, вигадати нову правдоподібну брехню — і все це поки людина чекає на відповідь.

Зрештою я налаштував комп'ютер, і з *запізненням на вісімнадцять хвилин* лекція почалася. Треба було говорити на сорок три відсотки швидше, аби закінчити за графіком о 20:00, що практично неможливо. Тепер лекція неодмінно затягнеться, і весь мій розклад піде коту під хвіст.

[2]

Я назвав свою доповідь «Генетичні передумови розладів аутичного спектру» і підготував чудові діаграми структури ДНК. Лекція почалася, я читав її трохи швидше, ніж завжди, щоб надолужити час, але вже за дев'ять хвилин Джулія мене перервала:

— Професоре Тіллман, більшість присутніх не науковці. Чи не могли б ви опустити деякі технічні деталі?

Ненавиджу, коли так чинять. Людям цікавий різний дріб'язок, вони можуть скласти психологічний портрет за знаком

зодіаку, готові п'ять днів поспіль дивитися матч із крикету, але в них ніколи нема часу й бажання дізнатися, хоча б поверхово, із чого вони як люди складаються.

Я вирішив продовжувати лекцію за планом. Було вже заплановано щось змінювати, до того ж серед присутніх мали бути люди, які розуміють, що я кажу.

Я не помилився. Хлопчик приблизно дванадцяти років підніс руку.

— Ви кажете, що існування єдиного генетичного маркера мало ймовірне й що в процесі формування синдрому беруть участь декілька генів, комбінація котрих залежить від індивідуальної генетичної будови людини. Чи я правильно зрозумів?

— Саме так!

— Ви також кажете, що на це впливають зовнішні фактори. Так само як при біполярному розладі, коли...

Тут знову втрутилася Джулія:

— Тобто, щоб було зрозуміло решті присутніх, професор Тіллман стверджує, що із синдромом Аспергера народжуються й у хворобі ніхто не винен.

Мене стурбувало, що сама організаторка лекції — особа, наділена владою, — використала слово «хвороба», яке має стільки негативних відтінків. Вона зачепила питання, яке мене бентежило, тому я не зміг його проігнорувати і, можливо, навіть підвищив голос.

— Хворобі? Синдром Аспергера — це не хвороба. Це генетичний варіант, носій якого може мати перевагу над звичайним індивідом. Зібраність, сконцентрованість, творче мислення та надання переваги раціональній поведінці — про це ми говоримо, коли згадуємо синдром Аспергера.

У дальній частині аудиторії жінка піднесла руку. Я надто завзято намагався довести правильність своїх суджень, тому

припустився невеличкої соціальної помилки, коли звернувся до неї. Проте я швидко виправився:

— Так, товста... тобто жінка з *надмірною вагою* на задньому ряду.

Вона сторопіла й озирнулася навколо, але потім заговорила:

— Під «раціональною поведінкою» ви маєте на увазі відсутність емоцій?

— Саме так. Емоції можуть стати на заваді, — відповів я й подумав, що буде доречним навести приклад, як емоційна поведінка може призвести до трагічних наслідків.

— Уявіть, що ви з друзями ховаєтеся в підвалі від страшного ворога. Треба сидіти дуже тихо, але тут ваше немовля заплакало.

Для більшої переконливості я показав, як плаче дитина: «уааа», — так зробив би Джин.

Після театральної паузи я додав:

— У вас є пістолет.

В аудиторії здійнявся ліс рук. Джулія аж підскочила, але я вів далі:

— Із глушником. Ворог вже близько. Вас усіх можуть вбити. Що ви зробите? Немовля й далі кричить...

Дітям не терпілося відповісти. Хтось вигукнув:

— Пристрелити немовля!

Невдовзі всі кричали:

— Пристрелити немовля! Пристрелити його!

— Пристрелити *ворога*! — вигукнув хлопчик, який питав про генетику.

— Напасти із засідки! — сказав інший.

Звідусюди сипали варіанти.

— Використати немовля як приманку.

— А скільки в нас зброї?